MONITOR

Na R. P. 1768.
Nro. LXXVII.
d. 24. Września.

Vitanda est improba Siren desidia.
Horat. Serm.

Prawa stosować się maią do dzielności Kraiu.

U Narodow prawami rżądzących gdzie dzieci wyżywienie Rodzicom poruczone: *Pater est quem nuptiæ declarant.*

Wſtrzemięźliwość obywatelow potrzebna ieſt do ludności kraiu. złączenia albowiem nieprawego łoża przeciwne ſą zaludnieniu. Oyciec w takiey okoliczności uznany nie ieſt. Matka zaś na ktorą zlewa ſię obowiązek wychowania płodu, tyſiąc ma przeſzkod do należytego onemu zadość uczynienia. Wſtyd, nieprzyſtoyność, zgryzota ſumnienia, ſurowość praw, ze wſzyſtkich ią ſtron preraża, tak dalece iż ſpoſobu wyżywienia ledwo dla ſiebie, dopieroż dla dziecięcia znaleść może.

W wol-

W wolnych narodach, gdzie cnota maxymą gruntowną, nieprawego łoża potomſtwo oddalone być powinno od wſzyſtkiego, y noſić na ſobie prawem wytchniętą hańbę ſwoiego ſtanu.

Że do poſtanowienia dzieci, zezwolenie Rodzicow, nie tylko przez przyzwoitość, ale y z potrzeby właściwe ieſt, uczy doświadczenie. Ktoż lepiey w obraniu ſtanu oświecić może nad tych, ktorym miłość y zyſk dobrze radzić każe.

Ludzie ktorzy nic nie maią, iako to żebracy, częſtokroć rachuią liczne

potomſtwo, á do tego iż Oyciec nic niedaiąc, rzemiosła im ſwoiego w żebraninie użycza, mnoży ſię więc aż nadto żebrakow w bogatych kraiach, bo nie znoszą publicznych cię-żarow, ale ſami ſą ciężarem.

Rolnik ubogi, ktory rolą nie właſnością ſwoią, ale pretextem zdarcia Pańſkiego nazwać może, niewiele potomkow y uczeſtnikow nieſzczęścia ſwoiego wydaie na świat. Kray w paſtwiſka obfituiący mniey ludny bywa, gdzie roli wiele tam lud oſiada; naywięcey zaś gdzie ſą winnice.

W Pań-

W Państwach naſzych prawda że ſą nierowne ziemi podziały; ztąd pochodzi, iż niektorzy maią nad potrzebę, wydaią za tym na zbytki, te wprowadzaią rzemiosła, ktore obywatelow ziemi niemaiących żywią, á zatym kraie naſze ſą w tym ſtanie co do ziemi y mieſzkańcow, iakby rowne były podziały.

Machiny ułatwiaiące prace rzemiosł, im bardziey czeladnikow zaſtępuią, tym większą kraiowi ſzkodę czynią, odbieraiąc ludziom wyżywienie przez posługę. Tam więc te machiny y inwencye przydatne,

gdzie ſzczupłość mieſzkańcow, każe prawodawcy ich prace iak naybardziey oſzczędzać.

Lex Julia, y Pappia Poppea, naznaczały kary niechcącym ſię żenić Rzymianom, a zaś nadgradzały płodność w Małżeńſtwach. Tacyt piſze, iż płodność była ſtopniem do pozyſkania nadgrod w honorze y dobrym mieniu, y gdy kilku o ieden ſię urząd ubiegało, ten z pretendentow zyſkał, ktory więcey miał dzieci: *Ut numerus liberorum in candidatis præpolleret, quod lex jubebat.* Do urzędow przed latmi

prawem określonemi przychodził płodny w młodości obywatel, za każde dziecie, rok wieku Rzplta w tey mierze przydawała.

Człowiek nie dla tego ubogi, że nic nie ma, ale dla tego że nic nie robi. Ten co nie ma nic w posses-syi, ale w ręku rzemiosło, rownie iest maiętny, iak ten co ma rolą y na niey pracować musi.

W Kraiu handlownym, gdzie wielu rzemiosłem tylko żyią, trzeba żeby stan szpitalami publicznemi wygadzał starcom, chorym, sierotom y niedołężnym. Kiedy w Państwie

rząd

rząd dobry y z niedołęgow korzystać może, daiąc im prace wedle sposobności, sieroty zaś wprawiaiąc w nieprożnowanie. Kiedy narod ubogi, nędza tam obywatelow, nayczęściey przechodzi z nędzy publiczney; Szpitale temu nie zapobiegą, y owszem gnuśność, ktorey są łożyskiem, ubostwa powszechnego przymnoży.